

INTRAREA ÎN NATO. CONTRIBUȚIA LUI CORNEL REGMAN LA ALCĂȚUIREA LEXICONULUI LITERATURII UNIVERSALE DIN BUDAPESTA¹

Entering NATO. Cornel Regman's Contribution to the Writing of the Budapest Universal Literature Thesaurus

**PhD Candidate Florina MOLDOVAN LIRCĂ
„Petru Maior” University of Târgu-Mureș**

Abstract

Cornel Regman seems to have finally won the worth place in the criticism` history of the second half of the twentieth century. Despite of beeing disputed in life, lately the contemporary interpreters are more and more interested in his work. Aware of his emblematic role in imposing authentical literature, today, the representatives of Romanian literary criticism appreciate not only his aphoristic talent, but especially his rigorous interpretative analysis, his exemplary professional conscience and his unique style. Further, little or even at all is known about Cornel Regman`s contribution at achieving The Universal Literature Lexicon in Budapest. Through his colaboration, after 1989, before The Dictionary of Romanian Writers (1995), it have been presented abroad unique informations about Romanian and Bessarabian Literature, from the country and from the exile, and also about Romanian publications. For six years, Cornel Regman has written over eighty dictionary papers, presenting important writers in additional volumes of The Lexicon and updating the previous presentations of the Romanian literature, eliminating gaps, completing the list of the works, of the critical references and of the literary distinctions.

Keywords: Cornel Regman, literary criticism, The Universal Literature Lexicon in Budapest, Farkas Jenő, the twenty century

Cornel Regman pare să-și fi câștigat definitiv locul în istoria criticii din a doua jumătate a secolului al XX-lea, suscitând în ultimul timp tot mai vizibil interesul exegezei contemporane, deși, în timpul vieții, au existat destule voci care să-l conteste. Conștienți de rolul său emblematic în impunerea literaturii autentice, reprezentanții criticii literare românești de astăzi amintesc nu numai de talentul său aforistic, dar mai ales de rigoarea analizelor interpretative, de conștiința profesională exemplară și de stilul său unic. Studiul de față își propune să aducă la cunoștința cititorului, în plus, contribuția sa la alcătuirea *Lexiconului Literaturii Universale* din Budapesta, despre care se știe prea puțin sau chiar deloc². Datorită colaborării lui Cornel Regman au fost prezentate după 1989, în afara graniței, informații unice despre literatura română și basarabeană, din țară și din exil, și despre revistele românești, anterioare apariției *Dicționarului scriitorilor români*. Timp de șase ani, Cornel Regman scrie peste optzeci de fișe de dicționar, prezentând scriitori esențiali în

¹ Acest capitol din activitatea profesională a lui Cornel Regman a prins contur odată cu oportunitatea cercetării oferite de Ștefăniță Regman, fiul criticului, împreună cu care am descoperit în arhiva familiei un dosar personal al criticului din perioada colaborării sale la realizarea *Lexiconului Literaturii Universale* din Budapesta. Acesta cuprinde: unele din fișele de dicționar ale autorilor prezentați în *Lexicon*, ciornele de lucru, tabele, liste biobibliografice.

² O mare parte din documentarea noastră a fost posibilă și datorită amabilității lui Farkas Jenő (născut în 1944, profesor universitar, istoric literar, traducător și editor maghiar), care a acceptat – prin e-mail, în iunie 2012 – să evoce contextul în care s-a cunoscut cu Cornel Regman, în ce a constatat colaborarea acestuia la alcătuirea *Lexiconului Literaturii Universale* din Budapesta și care ne-a pus la dispoziție o parte din corespondența trimisă pe parcursul acestei colaborări.

volumele suplimentare ale Lexiconului, și aduce la zi prezentarea literaturii române din volumele anterioare, eliminând lacune, completând lista operelor, referințele critice și distincțiile literare.

Antecedente...

După Al Doilea Război Mondial, în anii 60, membrii redacției de specialitate a Academiei Ungare au pus bazele editării unui dicționar de literatură universală, în șase volume. Înțelegând repede că materialul vizat este prea amplu pentru a încăpea în numărul de volume propus, au luat decizia de a publica Lexiconul Literaturii Maghiare separat, în trei volume. Chiar și așa, specialiștii s-au văzut obligați să extindă panorama literaturii universale până au ajuns la 19 volume, ultimul publicat în 1996³. Astfel, literaturii române clasice și contemporane i-au fost consacrate peste 500 de articole, reprezentând la ora respectivă, în 1996, „cea mai bogată lucrare de referință pentru literatura română”⁴. În aceeași perioadă, Cornel Regman îl cunoaște pe Farkas Jenő⁵ (ruda Zorinei Regman⁶), cu care va avea ulterior importante colaborări literare. În 1989, când Farkas Jenő devine colaborator principal al *Világirodalmi lexikon*⁷ (*Lexiconul literaturii universale*), Enciclopedia cuprinde deja 11 volume, alcătuite sub coordonarea criticului literar Belia György⁸, însă articolele lui Cornel Regman sunt publicate începând cu volumul al cincisprezecelea. Printre lectorii și consultanții științifici care și-au adus contribuția la realizarea Lexiconului, înainte de 1989, se numără criticul român Aurel Martin, iar ca autori îi reținem pe Adrian Marino și Mircea Popa. Din 1989 până în 1995, Cornel Regman va avea o contribuție substanțială la alcătuirea celor patru volume ale Lexiconului (de la T la Z)⁹ și a ediției suplimentare (A-Z), colaborarea sa la

³ Balogh József, „*Lexiconul de literatură universală*” al Academiei Ungare, în „Curentul cultural”, 28 octombrie 1997, p. 7, explică pe larg preistoria apariției Lexiconului, precum și detalii legate de structura sa: peste 70 000 de articole, elaborate de 1 500 de specialiști (maghiari și străini) și 14 791 de pagini tipărite.

⁴ Idem, *art. cit.*

⁵ Cei doi s-au cunoscut odată cu „trabanto-mobilitatea Regmanilor” (Farkas Jenő) la Cristurul Secuiesc, în județul Harghita, unde locuia familia Farkas. Farkas Jenő își amintește cu multă plăcere – în evocarea intitulată *Note despre criticul Cornel Regman* – nu numai de aceste întâlniri („Aceste vizite la Cristuru Secuiesc erau insolite și pline de haz din mai multe cauze. Tatăl meu, profesor de maghiară și de franceză vorbea cu greutate limba română, astfel conversațiile între Cornel și tatăl meu s-au transformat de multe ori într-un dialog în franceză, ba în giumbușlucuri. Cornel imita cuvintele ungurești, punând la sfârșitul fiecărui cuvânt desinența „izmus”, caracteristic pentru maghiară. Vorbeam trei limbi, pentru că Zorina știa bine ungurește, iar mama mea, fiind profesoară, cunoștea româna și franceza. Babelul lingvistic «se construia» cu haz de fiecare dată”), ci și de anii de studenție petrecuți mai târziu la București alături de familia Regman (tânărul Jenő studiază între 1968 și 1972 la secția Franceză-Română a Universității de Litere din București, dar rămâne în capitală până în 1982, când se stabilește definitiv la Budapesta): „Cornel și Zorina m-au luat deseori la Casa Scriitorilor din București ca să cunosc lumea literară, mai pe ales pe cei din cercul lor de prieteni (Ion Negoitescu, Șt. Aug. Doinaș, Nicolae Balotă), cu care, pe urmă, m-am întâlnit la Budapesta, am purtat corespondență cu ei, am făcut interviuri, publicate în reviste românești și ungurești și pe urmă în volume”.

⁶ Prin alianță, Farkas Jenő îi este nepot lui Cornel Regman, respectiv, mama sa, născută Peter Margit, este verișoară de gradul al doilea cu Zorina Regman, soția criticului.

⁷ *Világirodalmi lexikon*, Akadémiai Kiadó, 1970- 1996, Budapest.

⁸ Edițiile *Lexiconului Literaturii Universale din Budapesta* apărute până la colaborarea lui Cornel Regman sunt: A-Cal (1970), Cam-E (1972), F-Groc (1975); Grog-Ilv (1975), Im-Kamb (1977), Kamc-Lane (1979), Lanf-Marg (1982), Mari-My (1982), N-O (1984), P-Praga (1986), Pragm-Rizz (1989), Rjab-Sez (1991), Sf-Suzuki (1992), Svab-Szy (1992).

⁹ Cele cinci ediții la care a colaborat Cornel Regman sunt: Taa-Tz (1993), U-Vidz (1994), Vie-Y (1994), Z-Index (1995) și volumul suplimentar (A-Z) – 1996.

realizarea acestui Dicționar de literatură, alături de I. Negoïtescu, Al. Săndulescu, Cornel Ungureanu, Ioan Moldovan, însumând șase ani.

Contribuția lui Cornel Regman la Lexiconul Literaturii Universale din Budapesta

Datorită colaborării lui Cornel Regman, în Lexicon au fost prezentate informații unice despre literatura română din țară și din exil, anterioare apariției *Dicționarului scriitorilor români*¹⁰: „se poate spune că lexiconul literaturii universale din Budapesta, mai ales datorită colaborării lui Cornel Regman, la vremea respectivă, a fost cel mai complet dicționar al scriitorilor români!”¹¹. Este știut faptul că în România nu se editase încă nicio lucrare completă de acest fel; în 1995, *Dicționarul Scriitorilor Români* se afla, datorită marilor dificultăți de apariție, abia la primul volum (A-C). Enciclopedia maghiară rămâne, deci, un model al genului datorit cercetării românești. Pentru prima dată – până la apariția întâiului volum al *Dicționarului General al Literaturii Române* (2004) – scriitorii basarabeni din țară și din exil se găsesc laolaltă cu cei români, oferind o imagine amplă a tuturor scriitorilor, dar și a revistelor românești¹².

Rolul care îi revine lui Cornel Regman, prin cele mai mult de optzeci de articole esențiale, se concretizează în două direcții: pe de-o parte, eliminarea lacunelor și aducerea la zi a prezentării literaturii române – completarea operei, a referințelor critice (mai ales a monografiilor) și a distincțiilor scriitorilor care deja figurau în lexicon; pe de altă parte, alcătuirea fișelor de dicționar ale unor autori propuși pentru celelalte patru volume și pentru ediția suplimentară (articole complete, depășind cadrul steril al unui volum „suplimentar”). Fișele de dicționar ale autorilor – despre care Cornel Regman a scris și în cronici – sunt cu atât mai interesante cu cât ele nu se adresează publicului românesc, ci sunt destinate traducerii. Din acest motiv, libertatea de care dispune autorul este superioară, în consecință, și originalitatea caracterizării este alta. Toate acestea ilustrează un act critic consecvent, fără nevoia revizuirii, de aceea autorul însuși le va considera parte din opera sa critică. În 31 mai 1999, când a primit premiul Uniunii Scriitorilor pentru Opera Omnia, Cornel Regman și-a însușit, alături de actul său critic, alte două ipostaze definitorii – „fapte de arme”, cum le-a denumit el însuși: cea de colaborator la alcătuirea Lexiconului și cea de aforist, „ieșirea mea în lumea umoriștilor”. Despre articolele de dicționar apărute în Enciclopedia de literatură universală a Academiei din Ungaria, criticul a amintit cu hazu-i specific, considerându-le cartea de vizită a României în Europa: „prin Lexiconul literaturii universale am reușit să bag mai mult de o sută de scriitori români în NATO”¹³.

Articolele de dicționar conțin, în general, portrete biografice completate de bibliografia operei, analize critice, și mici observații de stil¹⁴. Nu lipsește din prezentări

¹⁰ În 1995 apare primul volum din *Dicționarul Scriitorilor Români* (A-C), coordonatori Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, Editura Fundației Culturale Române, București.

¹¹ Farkas Jenő în evocările oferite subsemnatei în iunie 2012.

¹² În volumul al șaisprezecelea a prezentat pe larg revista „Viața românească”.

¹³ Cornel Regman, discurs ținut la decernarea premiului „Opera Omnia” pentru întreaga activitate, în 1999 (președinte: Laurențiu Ulici). Ungaria se afla deja în NATO, pe când România va intra abia în 2004. În acest sens, se poate vedea și articolul lui Farkas Jenő despre Cornel Regman: Aki román írókat vitt a NATO-ba, *Magyar Nemzet*, 22 decembrie 1999.

¹⁴ Autorului îi reține atenția mai ales nereușitele stilistice, cum e, de exemplu, cazul lui Paul Anghel, care se definește ca prozator printr-un „stil tern, excesiv jurnalistic” sau cel al criticului Alexandru Balaci, căruia îi este caracteristic un stil „exaltat și grandilocvent”.

perspectiva istorico-literară, mult mai de efect, însă, când se axează pe criteriul axiologic. Uneori, condiția prezentării unor autori la a căror încadrare în sistemul de valori al literaturii nu consimte pe deplin, autorul apelează la nota informativă, rolul său rezumându-se astfel la o simplă îndeplinire a unei sarcini trasate de redactorii Lexiconului. În schimb, actul critic-analitic este profund temeinic, caracterizat de acribie, când vine vorba de scriitorii pe care îi recunoaște ca făcând parte din reprezentanții de seamă ai literaturii române.

Sinteza biografică debutează, de obicei, cu referințe despre nivelul artistic al scriitorului și cuprinde informații despre nume, educație, mediul formării, precum și despre activitatea literară (debut, publicațiile la care a colaborat, apartenența la un cerc literar etc.). Între schița biografică și activitatea literară se face întotdeauna distincția, cele două părți fiind marcate prin paragrafe distincte.

Articolul critic nu este prezent obligatoriu la toți scriitorii, diferența constând în valoarea estetică a operei care îi reprezintă. Interpretarea poate conține uneori opiniile critice ale altor autori, însă predomină judecățile de valoare personale, care aduc nuanțări și analize incitante prin justete. De obicei, autorul încearcă să pună în lumină ceea ce îl individualizează pe poetul/prozatorul vizat și îl sustrage generației căreia îi aparține. De exemplu, Doinaș este autorul unor poeme ce se prezintă, în viziunea criticului, ca „monade autonome, în afara contextului poetic general”¹⁵. Mircea Dinescu nu se aseamănă deloc cu confrății, nici prin tematică, nici prin stil; el se diferențiază de ei „prin ce spune și cum spune”¹⁶. E interesantă aici caracterizarea pe care le-o face colegilor de generație printr-o etichetă sintetic-portretizantă: Marin Sorescu se definește prin umor și ambiguitate, Ana Blandiana e subtil-aluzivă, Ileana Mălăncioiu e autoarea unor poeme apocaliptice, iar *optzeciștii* toți, în frunte cu M. Cărtărescu, scriu o poezie ironic-textuală.

Partea de final conține întotdeauna două-trei referințe critice, de obicei mai recente, selectate fie din bibliografia criticului însuși, fie din ale altor exegeți. Predomină criteriul cronologic al referințelor critice însă monografiile au prioritate, referințele apărând atunci în ordine descrescătoare.

Selecția autorilor. Lista lui Cornel Regman

Pentru a ne forma o imagine de ansamblu asupra unui proiect de o asemenea anvergură, ni se pare importantă, înainte de orice, schițarea modalității prin care se făcea selecția autorilor. Într-o scrisoare inedită, trimisă lui Cornel Regman în 10 martie 1995, din Budapesta, Farkas Jenő transmite din partea redacției o primă listă de autori propuși pentru cele două volume suplimentare¹⁷. Din scrisoare reiese că lista poate fi completată, cu singura precizare că ar trebui să fie „cât mai fidelă unor valori”¹⁸. O altă scrisoare, din 23

¹⁵ Fișa de dicționar a lui Ștefan Aug. Doinaș, din dosarul personal al criticului.

¹⁶ *Idem*, fișa de dicționar a lui Mircea Dinescu.

¹⁷ Redăm ca atare lista, întrucât contează nu numai pentru înțelegerea felului în care a fost receptată literatura română postbelică de către cultura maghiară, ci și pentru contribuția lui Cornel Regman la definitivarea ei: Slavco Almăjan, Paul Anghel, Alexandru Balaci, Nicolae Balotă, Eta Boeriu, Emil Botta, Constanța Buzea, Augustin Buzura, Radu Cosașu, Leonid Dimov, Mircea Dinescu, Șt. Aug. Doinaș, Paul Goma, Dan Laurențiu, Toma G. Maioreșcu, Ileana Mălăncioiu, Norman Manea, Dumitru Micu, Dan Mutașcu, Mircea Nedelciu, Mircea Săndulescu, Dinu Săraru.

¹⁸ Criteriul este impus de membrii redacției de editare, preluat și citat de Farkas Jenő, în scrisoarea inedită trimisă lui Cornel Regman, în 10 martie 1995, aflată în dosarul personal al criticului.

martie 1995, conține „ultima listă” de scriitori propuși pentru volumele suplimentare, aducând mici modificări¹⁹. Cei marcați – completează F. Jenő – au avantajul de a fi fost traduși în ungurește, „deci ar fi bine să figureze în dicționar”²⁰. Așadar, criteriul estetic devine secundar, primordială fiind popularitatea unor scriitori, traduși în ungurește²¹. În această situație, opțiunea autorului se reduce la a scurta considerabil prezentările acolo unde propunerile din afară nu coincid cu propria scară de valori, ori de a face dreptate printr-un ton justițiar, intransigent.

Răspunsurile lui Cornel Regman pe care le avem la îndemână sunt din 26 aprilie, 31 mai și 21 iunie 1995. Reiese din aceste scrisori că a realizat, așa cum i s-a cerut, completările solicitate pentru anii 1970-1995, ajutat de „materia bibliografică” pusă la dispoziție de Centrul cultural (Uniunea Scriitorilor, Biblioteca Academiei). În ceea ce privește perioada 1990-1995, însă, cea mai mare parte din documentare a fost împiedicată de lipsa surselor din biblioteci: „așa se explică lista separată cu aparițiile de după 1990”²². Greutatea – de multe ori imposibilitatea – de a afla informații despre cărți și scriitori îl determină să apeleze nu numai la indicațiile din reviste, ci chiar la autorii înșiși²³. Cât despre alcătuirea fișelor din volumele suplimentare²⁴, autorul articolelor își propune chiar o metodă de lucru, fundamentată pe criteriul axiologic, care-i va ghida de fiecare dată actul interpretativ: „referitor la ce urmează să mai fac, evident că voi începe cu cei ce mă interesează cu deosebire”²⁵. Înțelegem prin a-l „interesa cu deosebire” nu un criteriu analitic subiectiv, condus de simpatii personale, ci brevetarea valorică a operelor autorului. Scrisoarea din 26 aprilie trimisă de Cornel Regman conține chiar o ierarhizare personală a autorilor propuși a fi incluși în Lexicon: „îi consider importanți sau fezabili de mine”²⁶. Ca „listă de autori socotiți fundamentali într-o literatură anume”²⁷, aceștia pot fi socotiți canonici, potrivit accepției pe care Mihaela Anghelescu o atribuie canonului. Autoritate critică a vremii, Cornel Regman avea toate atuurile să propună un canon postbelic, mai ales

¹⁹ Sunt adăugați celor de mai sus Petre Anghel, Lucian Avramescu, Horia Bădescu, Verona Brateș, Petre Bucșa, Mircea Cărtărescu, Doina Cetea, Iordan Chimet, Mircea Ciobanu, Ioana Crăciunescu, Diomitrie Danciu, Paul Drumaru, Dinu Flămând, Ioan Flora, Gabriel Gafița, Pavel Gătăianțu, Zeno Ghițulescu, Gheorghe Grigurcu, Gheorghe Grosu, Bazil Gruia, Aurel Gurghianu, Traian Iancu, Virgil Ierunca, Negoită Irimie, Gabriel Liiceanu, Felicia Marina-Munteanu, Virgil Mazilescu, Ștefan Mihăilescu, Ion Noja, Constantin Olariu, Mircea Oprea, Augustin Pop, Ioanid Romanescu, Petru Romoșan, Miron Scorobete, Octavian Sireagu, Dumitru Trancă.

²⁰ Citatul îi aparține expeditorului scrisorii din 23 martie 1995, Farkas Jenő. Autorii traduși în ungurește sunt: Slavco Almăjan, Nicolae Balotă, Constanța Buzea, Augustin Buzura, Mircea Cărtărescu, Doina Cetea, Mircea Ciobanu, Ioana Crăciunescu, Leonid Dimov, Mircea Dinescu, Șt. Aug. Doinaș, Paul Drumaru, Gheorghe Grosu, Bazil Gruia, Aurel Gurghianu, Traian Iancu, Gabriel Liiceanu, Ileana Mălăncioiu, Constantin Olariu, Petru Romoșan, Miron Scorobete.

²¹ Aceasta reiese și dintr-o altă scrisoare, trimisă lui Cornel Regman de Farkas J., în 2 iunie 1995: „însă e o problemă: am primit o listă de la redactorița mea cu scriitorii și traducătorii care sunt importanți pentru noi (au tradus, au fost traduși etc.)”.

²² Scrisoare inedită, din arhiva personală a criticului, datată 26 aprilie 1995.

²³ Farkas Jenő, în „Apostrof”, an XXIII, nr. 10 /2012: „Corespondența noastră reflectă profunzimea cu care autorul a elaborat aceste articole, mai ales în lipsa unor informații necesare, pe care le-a cules cu trudă din diverse biblioteci”.

²⁴ Din *atelierul de lucru* al criticului reiese că autorul a lucrat la volumele suplimentare ale Lexiconului în două etape: prima tranșă conține un număr de 40 de prezentări de scriitori, iar a doua 12 fișe de dicționar plus una alcătuită de însuși autorul, C. Olariu, prescurtată de critic. Aceste evidențe țin seama și de premiile și distincțiile primite de acești scriitori.

²⁵ Scrisoarea trimisă de Cornel Regman lui Farkas Jenő, în 26 aprilie 1995.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ Mihaela Anghelescu, în postfața *Canonului occidental*, de Harold Bloom.

că despre cei mai mulți scrisese și în cronicile sale, semn de consecvență și perseverență. În ordinea propusă de critic, autorii semnificativi sunt: Ștefan Aug. Doinaș²⁸, N. Balotă²⁹, Eta Boeriu, E. Botta, M. Dinescu, P. Goma, D. Laurețiu, I. Mălăncioiu, M. Nedelciu, M. Săndulescu, V. Brateș, C. Buzea, A. Buzura, M. Cărtărescu, M. Ciobanu, R. Cosașu, L. Dimov, Gh. Grigurcu, A. Gurghianu. Iar „din afară”: V. Ierunca, Șt. Baci, N. Manea, V. Horia, Ioana Crăciunescu, D. Flămând, Romoșan, V. Mazilescu, M. Opriță, I. Romanescu, H. Bădescu. Nu întâmplător, unii din acești scriitori vor beneficia de cele mai ample prezentări: Doinaș, E. Botta, Augustin Buzura, Mircea Ciobanu, bucurându-se deopotrivă de subtile analize interpretative. Dar a propune un canon cu numai 30 de scriitori, știa și criticul că nu se poate. De aceea, completează imediat lista cu ceilalți autori canonici, care „lipsește nejustificat”³⁰ și care, în viziunea sa, ar întregi imaginea literaturii române postbelice: M. Zăciu, D. Țepeneag, Alexandru George, Dan Grigorescu, G. Bălăiță, M. R. Paraschivescu, Paul Cornea, P. Sălcudeanu, Sami Damian, Matei Călinescu, Pavel Chihaia, V. Nemoianu, Toma Pavel, H. Stamatu, Wolf Aichelburg, Ion D. Sârbu, Radu Enescu, Ov. Cotruș, Marian Papahagi, Sorin Titel, Z. Ornea, Mircea Ivănescu, Cezar Ivănescu, Mircea Iorgulescu („din afară”), Andrei Pleșu, Bujor Nedelcovici („din afară”), Costache Olăreanu, precum și generația 80: L. I. Stoiciu, Tr. T. Coșovei, I. Stratan, Radu G. Țeposu, Ion Groșan, Florin Iaru, Marta Petreu, Șt. Agopian, Nichita Danilov, D. Damaschin, Ion Mircea, D. Turcea, Ion Mureșan, Al. Mușina, M. Zamfir, „și alți câțiva al căror nume nu-mi vine în minte”³¹. Și, totuși, dintr-un colț inspirat al memoriei, se ivesc „în ultimul moment” G. Adameșteanu, Nic[olae] Velea, Vasile Rebreanu, Al. Ivasiuc, Marin Preda, ultimii doi cu semn de întrebare. Cei trei prozatori, N. Velea, V. Rebreanu și Al. Ivasiuc, vor fi trecuți în scrisoarea următoare, din 31 mai 1995, ca obligatorii: „ce este cu următorii prozatori de care n-am dat în listele trimise? Există, nu există? Nu-mi închipui că n-au fost făcuți!”³².

Fundamentali sunt, pentru critic, nu numai românii originari, ci și basarabienii, care „au o generație 80 stimabilă, în orice caz superioară ca performanțe literare celor dinaintea din lista primită”³³; lipsesc nejustificat, deci, I. Druță, Leonida Lari, Nic. Dabija, Vasile Gîrneț, Vsev[olod] Ciornei, Valeriu Matei, Dan Crudu, Leo Barboianu, Emil Galaicu-Păun, Șelaru Ariadna, [Gheorghe] Malarciuc, [George] Meniuc, [Dumitru] Matcovschi. Niciunul dintre ei, însă, nu va apărea în Lexicon. Vor figura, în schimb, Gabriela Adameșteanu, Alexandru George, Radu Enescu, Ov. Cotruș (prezențați chiar de Cornel Regman), Traian Coșovei și Vasile Rebreanu.

Mircea Martin consideră că rolul criticii literare nu se rezumă doar la a propune o listă de autori canonici, ci are în vedere, mai degrabă, un caracter orientativ al creației: „departe de a fi un colector neutru de titluri, el [canonul] stimulează, încurajează anumite

²⁸ Despre poetul Doinaș, criticul a scris nouă cronici.

²⁹ În *Cărți, autori, tendințe* (1968) a scris despre: E. Botta; *Cică niște cronicari...* (1970): Leonid Dimov; *Explorări în actualitatea imediată* (1978): N. Balotă, M. Dinescu, Augustin Buzura, Dinu Flămând, H. Bădescu; *Noi explorări critice* (1982): Verona Brateș, V. Mazilescu; *De la imperfect la mai puțin ca perfect* (1987): Ileana Mălăncioiu, Mircea Nedelciu; *Nu numai despre critici* (1990): Gh. Grigurcu; *Dinspre „Cercul literar” spre „optzeciști”*: Eta Boeriu, Mircea Cărtărescu.

³⁰ Scrisoarea din 26 aprilie 1995.

³¹ *Ibidem*.

³² Scrisoare inedită, trimisă de Cornel Regman lui Farkas Jenő, în 31 mai 1995.

³³ Scrisoarea din 26 aprilie 1995.

încercări și tendințe creatoare și, bineînțeles, descurajează altele”³⁴. Cornel Regman și-a exprimat foarte clar nu numai preferințele în ceea ce privește exemplaritatea estetică, ci și opțiunile de eliminare a unor scriitori din lista lexicografică. Din acest motiv, pentru el, D. Mutașcu, L. Avramescu, D. Cetea³⁵, P. Bucșa, D. Danciu, Negoită Irimie, Felicia Munteanu, Traian Iancu, Ion Noja, Șt. Mihăilescu, O. Șireagu, D. Trancă, și alții (Petru Anghel, C. Olariu) „nu au ce căuta, deși figurează în listele trimise”. Iar în cazul unora își și justifică opțiunea marginalizării: „din lista trimisă de tine, unii autori sunt atât de modești (și compromiși chiar) încât nu vă recomand să-i includeți în Lexicon. Eu, în orice caz nu i-am prezentat: Gh. Grosu (autor de ... epigrame), Iancu Traian (specialist în cultul personalității...), Felicia Maria-Munteanu, o clujeancă de tot modestă, Mihăilescu Ștefan - urechist la Uniunea Scriitorilor, fără volum, Pop Augustin, poet la început de drum, fără relief, Slavco Almăjan, poet din Serbia, necomentat la noi, Noja Ion, activist de partid în Cluj, cu cronici binevoitoare, interesate la timpul său”³⁶. Tot la categoria respingerilor intră Paul Anghel, A. Balaci, T. G. Măiorescu, D. Micu, D. Săraru, I. Chimet, Ioan Flora, G. Gafița, Z. Ghițulescu, Scorobete, „propuși de ei nealeși de mine p[en]t[ru] a-i face”³⁷. Pentru el, aceștia nu sunt scriitori autentici, lipsindu-le nu numai meritele estetice, dar mai ales talentul. În plus, unii dintre ei, cum ar fi Paul Anghel ori Alexandru Balaci, rămân în memoria lui Regman cu o imagine de autori aserviți politic³⁸.

Dezinvolt, lipsit de prejudecăți, liber în exprimare și opinie, Cornel Regman nu ține cont, deci, de criteriul traducerii în ungurește, propus de redactorii Enciclopediei. Astfel că, în scrisoarea datată 31 mai 1995, după finalizarea unei prime liste, notează: „următorii au rămas și ei nefăcuți, dar nu e nicio nenorocire: Drumaru, Ioan Flora, P. Gătăianțu, Slavko Almăjan, Gabriel Gafița, Zeno Ghițulescu. Așa cum ți-am scris, o seamă de «scriitori» n-au ce căuta într-un Lexicon, mai ales străin [...] chiar dacă s-a tradus din unii în ungurește”³⁹. Și totuși, unele concesii va face autorul conștient: „am lăsat totuși pe unii clujeni mai acătării”⁴⁰: Doina Cetea, Bazil Gruia⁴¹, Negoită Irimie⁴², M. Scorobete⁴³. Deși nu impresionează cu nimic, cel puțin scriu o poezie de factură tradițională, cu timide încercări de autodefinire pe alocuri, motivează criticul.

Văzându-și fără ecou propunerile, autorul se vede nevoit a-și reorganiza lista de propuneri, pe genuri și specializări, sperând măcar într-o minimă concretizare a ei. Astfel,

³⁴ Mircea Martin, *Despre canonul estetic*, în „România literară”, nr. 5/2000.

³⁵ Și, totuși, pentru că fișa de dicționar *trebuie* realizată, autorului i-ajunge un singur paragraf, pentru a spune tot ce îl nemulțumește: „lirism de factură magic-realistă, poemele sunt un fel de descântece, incantații menite să creeze o atmosferă vapoasă, un aer nedefinit. Sensibilitate tipic feminină, discreție, delicatețe, fervoare vitală. Expresia fără surprize, uneori alunecând în abstractism”.

³⁶ Scrisoare inedită, trimisă de Cornel Regman lui Farkas Jenő în 21 iunie 1995.

³⁷ Scrisoarea lui Cornel Regman din 26 aprilie 1995.

³⁸ În ciuda contribuției la popularizarea literaturii italiene în țara noastră, despre Alexandru Balaci reține că în ultimii ani ai Dictaturii a susținut cultul personalității lui Ceaușescu. Iar proza lui Paul Anghel păcătuiește prin caracterul tendențios, prin programul propagandistic.

³⁹ Scrisoarea lui Cornel Regman din 31 mai 1995.

⁴⁰ *Ibidem*.

⁴¹ Bazil Gruia e, pentru autor, un tradiționalist din speța lui Blaga, iar ca temperament „poetul e un vitalist, animat de elanuri energetice traduse în exacerbarea limbajului”.

⁴² La acest poet, temele convenționale „sunt traduse în caligrafii delicate”. Dar poemele vârstei mature realizează un salt în sensul afirmării personalității, poetul încercând o autodefinire cu umor și dezinvoltă autoironie.

⁴³ La Scorobete proza suferă de infirmitate epică, iar în ceea ce privește poezia, reține „inspirația naturistă în spiritul poeziei «de notație» agreată de poezii clujeni”.

în scrisoarea din 31 mai 1995 (nu cunoaștem dacă în această perioadă s-au mai scris și altele), el va reveni cu o nouă listă, nu mult mai concisă, căci ajustările sunt minime⁴⁴: „îți scrisesem făcând câteva propuneri (prea multe!) de scriitori care ar fi meritat să fie prezenți în Lexicon. Dintre aceștia, de amorul artei, am selectat pe câțiva a căror absență ar putea fi regretată [subl. aut.]”⁴⁵. Practic, toate propunerile sale, *prea multe* inițial, rămân cam aceleași, cel mult trecând printr-o selecție reordonatoare. Ciornele confirmă propunerile din scrisori, cuprinzând doar câteva nume în plus față de lista trimisă la Budapesta⁴⁶. Dar toate aceste insistențe și reveniri ale sale asupra ierarhiei artiștilor vorbesc despre o conștiință critică ce nu poate accepta ca imaginea literaturii peste hotare să rămână infirmă. Această etapă finală, de negocieri și propuneri, îi va rămâne în minte lui Cornel Regman ca una „dramatică”, datorită contradicției dintre calitate și puținul spațiu acordat ei: „mai acordându-mi-se 25 de pagini pentru a îndrepta ce mai era de îndreptat, am fost pus în situația – într-o întrecere contra cronometru – de a alege din numărul mare de competitori pe aceia care nu puteau nicicum lipsi din cuprins”⁴⁷. De remarcat este și – chiar dacă fără succes – încercarea de a impune generația optzeciștilor.

Critica de dicționar

Sfidând rutina criticii de dicționar, actul critic al lui Cornel Regman este mai mult decât o prezentare rigid-descriptivă. Dimpotrivă, micul „lexicon” încropit de autor prin fișele de prezentare⁴⁸ fac dovada unui adevărat dicționar critic, care conjugă nota informativă cu analize interpretative de reală valoare. Valorizările prudente nu-i sunt niciodată pe plac, de aceea analizele provocatoare iau forma unui comentariu suplul.

La poeți, autorul apreciază în mod deosebit, chiar în ciuda unor irealizări, vitalitatea poeziei, prospețimea și spontaneitatea naturală. Ștefan Baciu este un astfel de poet, care de la debut se remarcă prin „spontaneitate, grație, risipă de fantezie, prospețime”, calități de care nu se va dispensa nici mai târziu. Referințele autorului nu insistă pe poezia din exil, rămânând doar la concluzia că sunt mai meșteșugite decât cele din țară. Dar asta nu-l

⁴⁴ Iată în ce constau, de fapt, modificările: dintre cei propuși mai sus, îl elimină pe Dan Grigorescu, se interesează dacă există deja în liste [Dimitrie] Stelaru, Nichita Stănescu și [Adrian] Păunescu, și îi trece la categoria de probabilitate pe unii dintre ei, notați în creion cu „eventual și” (poezii optzeciști: Fl. Iaru, Tr. Coșovei, Marta Petreu, N. Danilov, Ion Mureșan, D. Turcea, prozatorii: P. Sălcudeanu, Șt. Agopian, Ion Groșan, și criticii: G. Dimisianu -omis în scrisoarea anterioară, Radu Enescu, Ov. Cotruș, M. Zamfir, Marian Papahagi, Andrei Pleșu, Radu G. Țeposu, Liviu Ciocârlie și Al. Călinescu – ultimii doi omiși anterior, S. Damian, Ileana Vrancea – neinclusă înainte, dramaturgii Al[exandru] Mirodan și George Banu). În schimb, sunt propuși suplimentar față de prima listă poezii Emil Brumar, Const. Tonegaru, Radu Stanca (despre ultimii doi se întreabă dacă „există sau nu?”), Alex. Lungu, Nicu Caranica, prozatorul Al. Papilian și criticii Laurențiu Ulici, Zoe Bușulenga, N. Tertulian. Nu-i omite nici pe scriitorii generațiilor „mai vechi”, care, dacă nu lipsesc, cel puțin nu apar în listele sale: Virgil Gheorghiu, Radu Tudoran, Iulian Vesper, Dragoș Vrânceanu, Virgil Teodorescu.

⁴⁵ Scrisoarea din 31 mai 1995.

⁴⁶ Dintre toți îi menționăm pe [Octavian] Paler, [Nicolae] Steinhardt, [Constantin] Noica, [Petre] Țuțea, [Mihai] Sora, care apar într-o listă „p[en]t[ru] Jenő”, alături de Doinaș, Paleologu, Liiceanu, Pleșu.

⁴⁷ Cornel Regman citat de Balogh József, în „Curentul cultural”, *art. cit.*

⁴⁸ Necunoscută nici acum publicului românesc, publicarea acestor „fișe de dicționar” va constitui una dintre preocupările noastre ulterioare, într-o ediție care să dezvăluie cititorilor și celelalte documente aferente de istorie literară a Lexiconului. Acest gen de preocupări literare ale lui Cornel Regman completează imaginea sa de istoric literar, insuficient pusă în valoare încă, anticipată chiar de primele sale volume, evidentă în antologii – *Nuvela și povestirea românească în deceniul opt și Patru decenii de proză literară românească* – și în edițiile critice (*Vasile Alecsandri, Pavel Dan, Junimea, Pompiliu Constantinescu ș.a.*).

împiedică să îl aprecieze printre poeții „fezabili”. Și Mircea Dinescu îi atrage atenția printr-un soi de spontaneitate ivită natural și nu contrafăcută. Poeții ca el se disting de doritorii de improvizare, pentru că la ei intenția se convertește firesc în vers, ideea e conținută în însuși versul spontan. Astfel, revolta care îl caracterizează, spune criticul, inconformismul și diatribele rostite împotriva dictaturii comuniste se nasc natural, fără nicio intenție clamatoare: „protestul său nu e exterior, anexat temperamentului liric, ci o manifestare naturală alcătuirii morale și a conștiinței aferente”⁴⁹. Poezia sa crește organic, e „creație senină”, de aceea „el se pronunță în numele și în materia sensibilă a unei intimități joviale, așezat la masa boemei, loc de unde imaginea lumii nu apare mai puțin dramatică”. Iar succesul poeziei sale se datorează talentului stilistic, care dă glas, prin intermediul „unor tumbe ale graiului”, convingerilor general-umane: „din combinația aceasta a rezultat un produs nescontat: un soi de reportaje sintetice, cu tâlcul atent preparat, ca un prestidigitator în centru scoțând din mânecă aiuritoare peisaje social-morale”.

Poezia atinge superlativul când se definește prin originalitate. Arta Etei Boeriu este o sinteză originală dintre poezia înaltă a lui Dante, Montale și Ungaretti și cea românească, din categoria lui Blaga și Barbu. Toate, însă, puse în valoare de o voce proprie, de o personalitate autentică. Și Ioana Crăciunescu este poeta autentică, dezvăluind cu fiecare volum noi valențe poeziei. Criticul apreciază inconformismul, ironia, umorul și dezinvoltura poetei, chiar revolta împotriva absurdului, cu atât mai mult cu cât ele înlocuiesc „romanțiosul”, idilicul, idealizarea și încrederea oarbă în absolut.

Un alt criteriu de valorizare a poeziilor este evoluția lor. Meritul Constanței Buzea este de a fi progresat de la „obscurismul” liric de început, trecând prin poezia confesivă, ivită din stări de criză, către poezia de după 80, când se eliberează de obsesii și de mecanica meșteșugului; acum, „sensibilitatea poetei, ajutată și de un spor de cultură poetică (versul liber înlocuiește nu întâmplător acum versul clasic), favorizează afirmarea neîngrădită a lirismului”. Demnitatea acestei poezii se împlinește și printr-o „concentrare și o transfigurare de ordin estetic în care valorile etice se decantează pierzându-și tendențiozitatea, caracterul prea manifest”. Aurel Gurghianu rămâne interesant pentru critic prin saltul pe care îl face de la poezia epică din primele volume, „tributară lozincilor din epocă” la poezia care îi definește originalitatea: „o îmbinare de citadinism, sub forma deambulării și solilocviului, cu reflecții mucalite ale unui rustic prin structură, care păstrează nealterat fondul prim de senzații”. Din acest punct de vedere, Dan Laurențiu este poetul deja născut matur, de aceea „adaosurile ulterioare n-au modificat sensibil acest profil”. Neajunsurile poeziei sale sunt datorate, în schimb, „afișării de sine ce alunecă în suficiență, o tendință spre artificialitate și manierism”. O astfel de poezie, care stagnează, devine mai periculoasă decât una dispusă la evoluție.

Poeții originali îi fură criticului cele mai alese considerații. Despre proza lui Emil Botta autorul nu se pronunță, însă poezia sa îi captează toată atenția, mai ales datorită acelu „semnal de înnoire”, care a smuls-o din capcana epigonismului, cum s-a întâmplat cu mulți poeți ai anilor 30-45. Și Doinaș face parte din aceeași categorie a inovatorilor, a poeziilor sublimi. După ce-i surprinde evoluția poeziei, de la baladesc spre parabole, apoi către etapa existențialistă, Cornel Regman sintetizează într-o formulă caracterologică de eseu toată imaginea lirismului

⁴⁹ Toate citatele referitoare la opera autorilor sunt preluate din fișele de dicționar ale fiecărui scriitor, așa cum le-am găsit în dosarul personal al criticului.

doinașian: „opera lirică a lui Doinaș lasă, mai mult decât altele, impresia unui veritabil cosmos. Nu e un produs premeditat, ci o lume care a crescut și s-a format după impulsuri și legi interioare. Poetul are capacitatea rară de a limpezi sensurile și semnificațiile materiei lirice fără să-i răpească emoția, inefabilul. Propensiunea intelectuală e în cazul acestei creații un izvor de lirism”. Și Mircea Cărtărescu este poetul care dă tonul unei altfel de poezii. Ca „poet reprezentativ al generației «optzeciste»”, îi prilejuiește criticului un portret al întregii generații. Inspirată de avangardiști și de poeții beatnicilor americani, poezia aceasta are ca „trăsătură principală teribilismul, intenția parodică, prozaizarea deopotrivă a inspirației și a mijloacelor, între care predomină interesul pentru obiecte din cele mai felurite. Mediul predilect e orașul, barul, bulevardul. Aici au loc întâlnirile idilice în care gravitatea sentimentului e bine ascunsă sub straturi de ironie”.

Caracterul novator rămâne un criteriul valabil și în proză, însă numai dacă nu cade în experimente gratuite. Mircea Nedelciu este inovator prin nuvelele sale, și nu prin romanul *Zmeura de câmpie*, care „suferă de excesul experimentalismului și al teoretizării în marginea procedeelelor textualiste”. Primele îi sunt mai pe plac criticului pentru că sfidează ideologia forurilor oficiale, „odată prin neconformismul viziunii înclinată spre caricatură și șarjă, a doua oară prin demonia artei combinatorii, împinsă la forme neașteptate”.

Indiferent de genul în care se exersează autorul, cel mai valid criteriu rămâne talentul. Radu Cosașu, dimpotrivă, este un exemplu de scriitor epic care păcătuiește prin „îngustimi ideologice”, „purtând amprenta schematismului”. Cu toate acestea, povestirile îi „supraviețuiesc” datorită potențialului său înnăscut: „Radu Cosașu a demonstrat că știe să-și valorifice la maximum însușirile native de care talentul său dispune”. Stilul îi este, de asemenea, favorabil: „tonul e mai ales ironic-alert, nu fără o doză de ludic, interesul pentru straturile limbajului deosebit de viu, colajele jurnalistice de știri, referiri la film, muzică, sport, modă, literatură agrementează inteligent și mai ales foarte vioi textul”. Toate acestea ne spun încă o dată despre critic ceea ce reiese foarte clar și din studiile sale critice, dar nu mai puțin din cronici, și anume, că singur talentul, în doze oricât de mici, poate stimula progresul literaturii. În lipsa acestuia, startul literaturii e deja ratat, pentru a ne mai putea gândi la un finish briliant.

Un caz ce merită discutat separat este prozatorul Augustin Buzura. Despre el s-au vehiculat vreme îndelungată două tipuri de preconcepții: pe de-o parte, după 90, s-a afirmat că romanele sale aparțin unui timp vetust, că nu-și transcend contextul literar în care s-au născut, deci că nu mai corespunde codul receptorului de azi cu cel al scriitorului de atunci. Pe de altă parte, că se încadează la proza subversivă, care sfidează în subtext realitatea politică pe care o acceptă la suprafața lui. Cornel Regman nu se mulțumește cu clasificări definitive, de aceea meritul său e de a nuanța discuția și de a disocia problemele operei scriitorului. Recunoscând că primele romane, *Fetele tăcerii* și *Orgolii* suferă de schematism, de literaturizare, periculoase monologului interior și analizei psihologice, criticul remarcă o evoluție a prozei autorului. Romanele sale următoare nu mai ilustrează ruptura dintre aparență și esență, dintre realitatea social-politică și realitatea scriiturii. Dimpotrivă, în loc să scrie o literatură la granița dintre aprobarea aparentă a ideologiei oficiale și negarea ei în palimpsest, Buzura îi apare lui Cornel Regman ca un prozator *par excellence*. Referentul romanelor sale, spune criticul, nu mai e o geografie imaginară, întoarsă spre trecut, așa ca în *Orgolii*, unde „prezentul, fără a fi scutit de aspecte detestabile (delatorii sunt peste tot), e folosit din nou pentru a face procesul trecutului, al nedreptăților comise”. Dimpotrivă, „romanul *Refugii* permite ca prin trama dramatică să se

întrezărească întreaga urâtenie a vieții reale, fără satiră, ci doar cu obiectivitatea unei anchete sociologice”. Asta înseamnă că prozatorul nu evadează din real, ci îl transfigurează artistic, performând ficțiunea. Și continuă criticul: „romanul lui Buzura este de un realism total, el nu prevede nicio ieșire din această stare de apatie, indiferență, umilință și lașitate, atitudini clar exprimate”. El nu maschează realitatea, ci o reprezintă ficțional în esența ei. Iar asta e posibil la Buzura și prin intermediul personajelor sale: „interesul pentru personaje comice, grotești – modalitatea cea mai sigură de a ridiculiza stări negative, căci personajele acestea- foarte vii, credibile- sunt mai anevoie de contestat”.

Autorii mai puțin importanți pentru Cornel Regman se aleg cu succinte caracterizări. Sorin Alexandrescu îi reține atenția autorului ca structuralist și semiotician, care abordează, în monografia despre Faulkner, aspecte legate de naratologie, tipologie, mitologia prozei, probleme de comparatism. Paul Anghel rămâne în viziunea criticului același autor aservit propagandei comuniste, vizibil și în romanele sale, unde „rezultatul e mai degrabă modest, invazia arhivistică copleșitoare”. Din punct de vedere estetic este lipsit de valoare, întrucât se definește prin „incapacitatea de a crea individualități și situații epice”. Despre poetul Horia Bădescu reține că el continuă filonul poeziei interbelice, conjugată cu cea clasică sau contemporană. În imaginea autorului rămâne un conservator, de factură tradițională, preocupat mai mult de „retorica muzicală ridicată la o mare dexteritate”, definit prin „acuratețe de expresie”.

În altă ordine de idei, articolele de dicționar se constituie și într-un bun „îndreptar” pentru principiile critice promovate și exersate de Cornel Regman. Ne stau la îndemână, în acest sens, aprecierile pe care i le face lui Nicolae Balotă, căruia îi reproșează că scara sa de valori nu se bazează pe criterii estetice: „mai puțin preocupat se arată de fixarea valorii estetice a acestora (a operelor literare) și de a-și circumscrie preferințele”. Din acest motiv, o „oarecare egalizare se stabilește astfel între valori vizibil diferite, metoda descripției prevalând asupra examenului axiologic”. Nicolae Balotă va rămâne, pentru autor, criticul preocupat de sondarea profunzimilor operei, de „revelarea sensurilor ascunse ale operei”, și mai puțin dornic să facă ordine în câmpul literar. Și portretul Monicăi Lovinescu este revelator pentru imaginea criticului valorizată de autor: „o gândire sigură, suplă, consecventă și unitară”, promovarea valorilor autentice, un gust infailibil, analizele „pertinente”, aprecierea talentelor autentice. Toate acestea însoțite de un „stil polemic ascuțit, chiar o notă justițiară, fără a fi inchișitorială”. Grigurcu, pe de altă parte, este modelul conștiinței profesionale exemplare, care nu se sfiește a reveni asupra unor aprecieri anterioare aproximative. Conceptul cel mai aproape de imaginea pe care i-o atribuie este *critica de scriitor*, reprezentată de „talentul formulărilor, finețea caracterizărilor, darul de a concretiza prin asociații ingenioase din domenii diferite, plasticitatea portretelor care rețin date ale fizionomiei deopotrivă fizice, morale și intelectuale ale celor comentați”.

Concluzii

Înainte de 89, când unii scriitori erau exilați ori interziși în țara lor, ei au putut fi prezenți în această Enciclopedie laolaltă cu ceilalți autori români, conturând literaturii române o imagine amplă. Meritul incontestabil al lui Cornel Regman este nu numai de a contribui la realizarea unui proiect de o asemenea anvergură, ci, mai ales, de a face cunoscută cultura română peste hotare, punând la dispoziția publicului maghiar informații de referință despre

stadiul în care aceasta se afla. Rămâne interesantă mărturia lui Farkas Jenő în privința contribuției lui Cornel Regman la alcătuirea *Lexiconului*: „în timp ce am predat istoria literaturii române la Catedra de Română a Universității din Budapesta, m-am folosit deseori de studiile lui C[ornel] Regman: prezentarea unui roman nou, de pildă, se baza mereu pe prezentarea romanelor sau volumelor precedente ale respectivului autor, astfel studiul era complet, ca un curs despre un autor. Profunzimea scrierilor sale se poate observa și astăzi. De pildă D. Țepeneag mi-a afirmat acum câțiva ani: «dintre toți, Regman a scris cel mai profund despre cărțile mele»⁵⁰.

Micro-portretele pe care le-a alcătuit unor poeți, prozatori ori critici și analizele profunde ale operei acestora sunt, de asemenea, relevante pentru spiritul de sinteză, pentru competențele sale de istoric literar, dar și pentru capacitatea analitic-interpretativă. Toate realizate într-un stil concis și conceptual, definit de rigoare științifică. Selecția atentă a scriitorilor, preocuparea de a impune literaturii criteriul estetic, în ciuda listelor depășite de nume solicitate, libertatea de a propune el însuși autori valoroși, de nelipsit din imaginea literaturii române de peste hotare, dau seama nu numai despre calitățile unui critic autentic, ci chiar despre ideea unui canon postbelic pe care îl conturează implicit criticul.

Bibliografie:

József, Balogh, în „Curentul cultural”, 28 octombrie 1997, p. 7

Bloom, Harold, *Canonul occidental. Cărțile și școala epocilor*, ed. a doua, trad din lb. engl. de

Delia Ungureanu, prefață de Mircea Martin, Buc, Grupul Editorial Art, 2007

Martin, Mircea, *Despre canonul estetic*, în „România literară”, nr. 5 / 2000

Simuț, Ion, *Critica de dicționar*, în „România literară”, nr. 23 / 2005

*** *Világirodalmi lexikon*, Akadémiai Kiadó, 1970- 1996, Budapest

Documente inedite:

- *Corespondența lui Cornel Regman cu Farkas Jenő din timpul colaborării la realizarea Lexiconului*
- *Fișele de dicționar ale autorilor prezentați în Lexicon, așa cum se regăsesc în dosarul personal al criticului*
- *Ciornele de lucru, tabelele, listele bio-bibliografice alcătuite de Cornel Regman*
- *Evocările lui Farkas Jenő, Note despre criticul Cornel Regman, ca răspuns la cercetarea noastră în legătură cu contribuția criticului la alcătuirea Lexiconului.*

ACKNOWLEDGEMENT: This paper is partly supported by the Sectorial Operational Programme Human Resources Development (SOP HRD), financed from the European Social Fund and by the Romanian Government under the contract number POSDRU 80641.

⁵⁰ Mărturisire a lui Farkas Jenő, iunie 2012, preluată din evocările denumite *Note despre criticul Cornel Regman*, ca răspuns la rugămintea noastră de a ne informa în legătură cu contribuția criticului la alcătuirea *Lexiconului*.